

סנהדרין דף ל"ז

משנה

סנהדרין כחצי גורן ב' סופרים יושבים לפניהם ישובו בעיגול מפני שבעלי הדין והעדים צריכים לדבר בפני כולם. ושני סופרי הדיינין עומדים לפניהם, אחד מימין ואחד משמאל, וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין. שניהם כותבים את דברי המזכים ואת דברי המחייבים, שאם אחד יטעה כתבו על של חבירו יוכיח. רבי יהודה אומר, שלשה, שמתוך טורח כתיבת הרבה טעמים יטעו בדבר. אלא אחד כותב דברי המזכין, ואחד כותב דברי המחייבין, והשלישי כותב והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין, ומתוך שאין עליהם טורח רב לא יקצרו בדבר, ואם אחד מהם יטעה הכתב של השלישי יוכיח.

וג' שורות ת"ח יושבים לפניהם ושלוש שורות של תלמידי חכמים⁸⁸ יושבין לפניהן, אף הם כעגול אלא שהגדולים יושבין על הספסלים והתלמידים על הקרקע, כל אחד ואחד מכיר את מקומו, שבתחלה הושיבום כסדר, שורה ראשונה גדולה משל שניה, ושניה גדולה מן השלישית. וגם בכל שורה ושורה הושיבום כסדר הגדול בראש, שני למטה הימנו, וכן כולן זה למטה מזה. הוצרכו לסמוך, כגון שמת אחד מן הדיינים, סומכין מן הראשונה. אחד מן השניה בא לו לראשונה, ולא יביאו מן הקהל לראשונה שהגרוע מן התלמידים שבשורות גדול מהגדול שבקהל. אחד מן השלישית בא לו לשניה, בוררים להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית. ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקום הראוי לו, בסוף השורה⁸⁹.

גמרא

"סורך כאגן הסהר אל יחסר המזג" אמר רבי אחא בר חנינא, לומדים סנהדרין היו יושבים בחצי גורן עגולה מהכתוב בשיר השירים: "שָׁרְרַךְ אֵגֶן הַסְּהַר אֵל יְחָסֵר הַמְּזָג". סנהדרין שיושבת בטיבורו של עולם, שבית המקדש באמצע של עולם, נקראת "שָׁרְרַךְ", "אֵגֶן" שמגינה על כל העולם כולו,

88 שלש שורות כל אחת כמנין סנהדרין, עשרים ושלושה, שאם יחלקו העשרים ושלושה רובם מחייבים ומיעוט מזכים ואין הטייה לרעה אין על פי אחד, וצריך להוסיף שנים שנים עד שבעים ואחד, וצריך להושיב לפניהם ארבעים ושמונה להשלמת שבעים ואחד, ולא אורח ארעא לעשות שורות לתלמידים של עשרים וארבע שתהא מרובה משל דיינין, ולא לעשות שורות קטנות, ולא שתים של עשרים ושלושה ואחד שנים תלמידים, ולכן עושים שלש שורות. רש"י.

89 וכן אותו שבא מן השלישי לשניה, וכן אותו שנסמך מן הראשונים לא היה יושב במקומו של ראשון אלא כולן בסוף השורות, וכל בני השורה נמשכין איש איש למעלה ממקומו וממלאים זה מקומו של זה, מפני שהקטן שבדיינים גדול מן הגדול שבתלמידי הראשונה, והקטן שבראשונה גדול מן הגדול שבשניה, וכשמת אחד מהן ומושיבים אחר כולם צריכין לגדוד איש איש ממקומו. רש"י.

”הַסְהַר” שהיא דומה לסהר שהוא עגול, ”אַל יַחְסַר הַמְזַג” היין כדי שליש יין הראוי למוזג בשני שליש מים, שאם הוצרך אחד מהם לצאת, אם יש עשרים ושלושה, שליש מסנהדרין גדולה של שבעים ואחד, כנגד סנהדרין קטנה יוצא, ואם לא אינו יוצא. ”בְּטַנְךָ עֲרַמַת חֲטִיִּים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים”, כמו שהכל נהנין מערימת חטים אף הכל נהנים מטעמיהם של סנהדרין.

מותר לאדם להתייחד עם אשתו נדה ולומדים שאין איסור יחוד לבעל עם אשתו נדה מהכתוב ”סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים”. שאפילו גדורה כסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות. כמו שרב כהנא ענה לאותו המין ששאל כיצד מותר לאדם להתייחד עם אשתו נדה?, אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת?. ואמר לו שהתורה העידה עלינו שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות. באזהרה קלה ובהבדלה מועטת הם פורשים מן העבירה ואין צריך גדר אבנים להפסיקן, שאפילו אין אלא גדר שושנים מפסיק ביניהם לא יפרצו בה פרצות⁹⁰.

אמר ריש לקיש מהכתוב : ”כְּפֶלַח הָרְמוֹן רִקְנֶתְךָ אֶפְיֵלוֹ לְצִמְתֶּךָ” אפילו ריקנין שבך מלאין מצוות כרמון. רבי זירא אמר מהכתוב : ”וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו”, אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו⁹¹. בשכנותו של רבי זירא יו בריונים היה מקרב אותם כדי שיחזרו בתשובה והחכמים הקפידו על כך. וכשרבי זירא נפטר מן העולם הבריונים אמרו, עד עכשיו היה 'אריכא קטין שקיה', רבי זירא שבקש עלינו רחמים מת ומי יבקש עלינו רחמים עכשיו!?, והרהרו בלבם ועשו תשובה.

אמר אביי, ממה ששנינו במשנה לא היה יושב במקומו של ראשון, לומדים שכאשר מוסיפים את אחד החכמים שיושבים לפניהם כולם זזים מקום אחד ממקומם, וזה שישב בראש שורה יושב בסוף השורה הקודמת. ואינו יכול לומר שלא יורידוהו מראש השורה לזנבה של השורה שלפניה, מפני שיאמרו לו 'הוי גב לאריות ואל תהי ראש לשועלים'!

משנה

כיצד מאיימים על העדים כיצד מאיימין את העדים, בדיני נפשות שלא יעידו עדות שקר. היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן שמא תאמרו מאומד ומשמועה, עד מפי עד, ומפי אדם נאמן. שמא אי אתם יודעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה. הוו יודעין שלא כדיני ממונות דיני

90 תוס' שואלים הרי יחוד דאורייתא ואין הכתוב של דברי קבלה בא להתיר מה שנאסר מדאורייתא?. וי"ל שלא אסרה תורה אלא כעין אמו שאינה מתרת לעולם אבל נדה סופה ליתרה. אבל כשלא בעל אסור לבעל להתייחד עם אשתו נדה. וי"ל שהוא בבגדו והיא בבגדה אסורה באשת איש אפי' בלא ייחוד משום שנהנים ומתחממים זה מזה. וי"ל שמתברר יותר לאסור הוא בבגדו והיא בבגדה מאשר יחוד. תוס'.

91 לשון ריח שייך בדם כמה שא' בס"פ כל היד (נדה דף כ:)) היא איתתא דאתיא דמא קמיה דר"א ארזיה אמר האי דם חימוד הוא. תוס'.



נפשות. דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו, דיני נפשות דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם. שכן מצינו בקין שהרג את אחיו, שנאמר: "קול דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה", אינו אומר דם אחיך אלא "דְּמֵי אָחִיךָ". דבר אחר "דְּמֵי אָחִיךָ" שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים. פיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא.

כל אדם יאמר בשבילי נברא העולם ומפני שלום הבריות, שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך. ושלא יהיו המינים אומרים הרבה רשויות בשמים. ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, ולא אטרד את עצמי מן העולם בעבירה אחת, וימשוך עצמו מן העבירה. ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת?, מה לנו להכניס ראשנו בעדות אפילו על האמת. והלא כבר נאמר: "וְהוּא עֵד אוּ רָאָה אוּ יָדַע אִם לֹא יֵגִיד וְנִשְׂא עֹנֹו". ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה. והלא כבר נאמר: "וּבְאָבֹד רִשְׁעִים רָנָה".

גמרא

אין מיתים ע"פ אומר הגמרא מביאה את מה ששנינו, כיצד מאומד?

שמא ראיתם שרץ אחר חבירו לחורבה, ומצאתם סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר, אם כך ראיתם לא ראיתם כלום. שנינו בברייתא אמר רבי שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה, ורצתי אחריו, וראיתי סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר, ואמרתי לו רשע, מי הרגו? או אני או אתה. אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי. שהרי כתוב: "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוּ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת"⁹². היודע מחשבות יפרע מהאיש שהרג את חבירו, ובא נחש והכישו ומת. ושואלת הגמרא ממה שאמר רב יוסף, וכן שנו דבי חזקיה, מיום שחרב בית המקדש⁹³, אף על פי

92 ע"פ ב' עדים שראו את המעשה. ועם ר"ש בן שטח היו אחרים ולא הזכירום משום כבודו ומה שא' או אני או אתה הוא לאו דוקא לשון יחיד אלא אנו. תוס'.

93 היה אפשר לומר אף בזמן שבית המקדש קיים כמעשה בשמעון בן שטח או שלא בעדים והתראה. כמה שא' במכות כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע בב' בני אדם שהרגו אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד הקב"ה מזמין לפונדק. וי"ל שנקט משחרב בית המקדש משום שאז בטלו דיני נפשות לגמרי. וי"ל שכשנסנהדרין גלתה מ' שנה לפני החורבן כשהיו רואים צורך שעה היו חוזרים ללשכת הגזית. ומה שהקשו לקמן בפרק היו בודקין וריב"ז מי הוה בסנהדרין משום שמה שבדק בעוקצי תאנים הוא בדין רוצח הוא והרי הסנהדרין גלו משום שרבו רוצחים ולא היו חוזרים משום רציחה. ומה שרואים כופרים בעיקר שמתים כדרכם הוא מפני שזכות מילה תולה ושכר המצות שעשו משתלמים בעוה"ז. כדכתיב וגם במעשה בפי הפועלים שהוציאו לאותו שהוא ובנו בעלו נערה המאורסה ותלוהו וזכות תולה לו שלא נענש בסקילה ונידון בקלה. או שהוא ובנו לאו דוקא אלא תחלה בנו ואח"כ הוא שמיתתו בחנק. וי"מ שנקט משחרב בית המקדש משום שבזמן בית המקדש בגדי כהונה היו מכפרים כשעשו תשובה. תוס'.

שבטלה סנהדרין דין ארבע מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה נופל מן הגג, או חיה דורסתו. מי שנתחייב שריפה נופל בדליקה, או נחש מכישו. מי שנתחייב הריגה נמסר למלכות, או ליסטים הורגים אותו בחרב. מי שנתחייב חנק טובע בנהר, או מת בסרוכני. ואומרת הגמרא שאותו אדם ההוא היה בו חטא אחר. ומי שנתחייב שתי מיתות בית דין נידון בחמורה.

אע"פ שאומד פסול בד"מ מאיימים הגמרא שואלת על מה שאומרים להם שמא עליהם בד"נ שמא מאומד מאומד, נשמע שבדיני נפשות לא אומדים, אבל בדיני ממונות אומדים. האם המשנה היא כרבי אחא שאומר בברייתא, גמל האוחר בין הגמלים, ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו⁹⁴. ואומרת הגמרא ולטעמך קשה ממה ששנינו עד מפי עד. האם עד מפי עד פסול רק בדיני נפשות אבל בדיני ממונות חייבים על פי עד מפי עד?! והרי שנינו לעיל במשנה, אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו, איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום, עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים וזו. אלא יש לומר שאף על גב שעד מפי עד פסול גם בדיני ממונות אומרים להם בדיני נפשות, שמא אתם מעידים עד מפי עד. וכן באומד אף על גב שעדות על פי אומד פסולה בדיני ממונות אומרים להם בדיני נפשות, שמא אתם מעידים על פי אומד.

מיום שפתחה הארץ פיה לדם הבל רב יהודה בנו של רבי חייא אמר שהכתוב: "קול לא פתחה פיה דמי אַחִינַךְ צַעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה" מלמד שקין עשה בהבל אחיו חבורות ופציעות, שלא ידע מהיכן הנשמה יוצאת, עד שהגיע לצוארו. ואמר רב יהודה בנו של רבי חייא שלומדים מהכתוב בישיעה: "מִכַּנְף הָאָרֶץ זָמַרְתָּ שְׁמַעְנוּ צְבִי לְצַדִּיק" "מִכַּנְף הָאָרֶץ" ולא "מפי הארץ".⁹⁵ שמיום שהארץ פתחה פיה וקיבלתו לדמו של הבל לא פתחה את פיה⁹⁶, והקשה לו חזקיה אחיו מהכתוב בעדת קורח: "וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ". ואמר לו שהארץ פתחה את פיה לרעה, אבל לא לטובה⁹⁷.

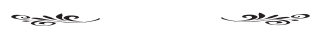
גלות מכפרת מחצה ר"א על הכל ואמר רב יהודה בנו של רבי חייא שגלות מכפרת מחצה עון. תחילה כתוב בקין: "הֲנִי גֹרֵשֶׁת אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר וְהֵייתִי נֶעַ וְנָד בְּאָרֶץ". ואחר כך כתוב: "וַיָּשָׁב

94 משמע שלרבי אחא אין אומד בדיני נפשות ותימה שבפרק שבועת העדות (שבועות דף לד. ושם) משמע שיש לו אומד בד"נ. ויש לומר שלמסקנה שאו' שהמשנה אפ' כחכמים אין צריך להעמיד את רב אחא דווקא בדיני ממונות. אבל יש דוחק לומר שרבי אחא יחייב מיתה במעשה של ר' שמעון בן שטח, שמנין ידעו העדים שהרגו בתוך כדי דיבור של התראה. ואפשר לומר שמדובר בחבר וכו' יוסי ברבי חנינא שא"צ התראה. תוס'.

95 כל הדמים נבלעים בארץ אלא שרישומם ניכר ושל הבל אין רישומם ניכר כלל. תוס'.

96 כתוב בתשובת הגאונים שאין בני א"י אומרים קדושה אלא בשבת שכתוב גבי חיות שש כנפים לאחד וכל כנף אומר שירה אחת ביום בששת ימי החול, וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום רבש"ע אין לנו עוד כנף והקב"ה משיב יש עוד כנף אחד שאומר לפני שירה שנא' מכנף הארץ זמירות שמענו. תוס'.

97 אין להקשות מהכתוב (שמות טו) תבלעמו ארץ שטובת המצרים אינה קרויה טובה. תוס'.





בְּאָרְץ נוֹד". רב יהודה אמר בשם רב⁹⁸ שגלות מכפרת שלשה דברים, חרב רעב ודבר. נאמר בירמיהו: "הַיֵּשֶׁב בְּעִיר הַזֹּאת יָמוּת בַּחֶרֶב וּבָרָעַב וּבַדָּבָר וְהִוָּצֵא וְנָפַל עַל הַבְּשָׂדִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם וְחָיָה וְחָיָה לּוֹ נַפְשׁוֹ לְשִׁלָּל" "הַיֵּשֶׁב בְּעִיר הַזֹּאת יָמוּת בַּחֶרֶב בָּרָעַב וּבַדָּבָר וְהִוָּצֵא אֶל הַבְּשָׂדִים וְחָיָה וְחָיָה לּוֹ נַפְשׁוֹ לְשִׁלָּל וְחָי". רבי יוחנן אמר שגלות מכפרת על הכל, שנאמר: "בְּתָבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירֵי גֶבֶר לֹא יֵצֵלַח בְּיָמָיו כִּי לֹא יֵצֵלַח מִזֶּרְעוֹ אִישׁ יֵשֵׁב עַל כְּסֵא דָּוִד וּמִשָּׁל עוֹד בִּיהוּדָה". ואחרי שגלה כתוב בדברי הימים: "וּבְנֵי יְכַנְיָה אֶסֶר שְׂאֵלְתֵי־אֵל בְּנוֹ". "אֶסֶר" שאמו עיברתו בבית האסורין, "שְׂאֵלְתֵי־אֵל" ששתלו ק-ל שלא כדרך, אין אשה מתעברת מעומד, והיא נתעברה מעומד. דבר אחר "שְׂאֵלְתֵי־אֵל" שנשאל על אלתו ק-ל, להתיר את הגזירה שלא יהיה לו בן, זרובבל שנזרע בבבל, ושמו נחמיה בן חכליה.

